12/11/2019

Η Ιερά Μονή Χρυσοστόμου στο Κουτσοβέντι

/ Ιερές Μονές

Ἡ Ἱερά Μονή Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, κεῖται εἰς τήν νοτίαν πλευράν τοῦ Πενταδακτύλου, εἰς τήν τοποθεσίαν Κουτσοβέντι καί ἀπέχει ἐκ τῆς Λευκωσίας περίπου 15 χιλιόμετρα. Θεωρεῖται ἡ ἀρχαιοτέρα μονή τῆς Ἐπαρχίας Κηρυνείας, (ἐγκαίνια 1090) καί διετέλεσεν περιώνυμον μοναστικόν κέντρον τῆς Κύπρου. Ὑπάρχουν διάφορες παραδόσεις διά τήν ἵδρυσιν αὐτῆς. Εἰς τά τέλη τοῦ 11ου αιῶνος εἰς τήν μονήν ἔζησεν ὁ ὅσιος Γεώργιος ὁ νέος, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἡγούμενος καί πενυματικός καθοδηγητής τῆς μονῆς καί ἔκτισεν τό καθολικόν, τό ὁποῖον ἀφιέρωσεν εἰς τόν ἅγιον Ἰωάννην τόν Χρυσόστομον. Περί τῆς μνήμης τοῦ ὁσίου ἀναγινώσκομεν εἰς τό Τυπικόν τῆς Μονῆς, φυλασσόμενον εἰς τήν Ἐθνικήν Βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων, (κώδιξ τῆς σειρᾶς Paris Greque ἀριθμ. 402): «Ἰστέον ὅτι κατά ταύτην τήν ἡμέραν, ἐπιτελοῦμεν τά μνημόσυνα τοῦ ἁγίου Πατρός ἡμῶν καί καθηγητοῦ Ἡγουμένου Γεωργίου, κτήτορος τῆς ἐν Κύπρῳ ἁγίας Μονῆς τοῦ

Χρυσοστόμου». Εἰς αὐτήν ἔζησεν ἀπό τό 1152 ἕως τό 1159 ὁ ὅσιος Νεόφυτος ὁ Ἔγκλειστος, ὁ ἱδρυτής τῆς περιωνύμου καί ὁμωνύμου μονῆς, αἱ ἀναφοραί τοῦ ὁποίου περί ἀναχωρήσεως ἐκ τῆς Μονῆς διά τήν Ἁγίαν Γῆν, δύνανται ἵνα ἐκληφθοῦν, ὡς ἐπιβεβαίωσις τῆς παλαιόθεν πνευματικῆς συγγενείας τῆς Μονῆς Χρυσοστόμου μετά τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων. Ἡ μονή περιέπεσεν εἰς χεῖρας Μαρωνιτῶν καί κατά τινας μαρτυρίας, ἠγοράσθη ὑπό πλουσίου τινος χριστιανοῦ καί ἐδωρήθη πάλιν εἰς τόν Πανάγιον Τάφον τόν 16ον αἰῶνα καί ἔκτοτε εὑρίσκεται ὑπό τήν πνευματικήν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων. Ἡ Μονή ἀναφέρεται εἰς τό Χρονικόν τοῦ Λογήζου Σκευοφύλακος, ἀπαριθμοῦντος τά χωρία τά ἐκκλησιαστικά ὡς ἑξῆς: «Ὁ Πατριάρχης ὁ Ρωμαῖος τῆς Ἱερουσαλήμ,... ἔχει τό μοναστήρι τοῦ Κουτζουβέντι» (f 21 v, § 63, σελ. 38). Τό ἀρχικόν καθολικόν, ναός ὀκταγωνικός μετά τρούλου τοῦ 11ου αἰῶνος, κατεδαφίσθη, τό 1891, προφανῶς λόγῳ σοβαρῶν καταστροφῶν καί εἰς τήν θέσιν αὐτοῦ ἀνηργέρθη νέος. Ἡ κατεδάφισις ὅμως αὐτοῦ ἐχαρακτηρίσθη ὑπό τοῦ βυζαντινολόγου Γ. Σωτηρίου, ὡς «τό μεγαλύτερο ἔγκλημα, πού διεπράχθη ἐν Κύπρω». Τήν μονήν ἐπεσκέφθηκαν πολλοί περιηγηταί, οἱ ὁποῖοι κατέγραψαν ἐνδιαφερούσας ἐντυπώσεις. Ἡ λεπτομερής περιγραφή, ἰδιαιτέρως τοῦ καθολικού, τοῦ ρώσου μοναχοῦ Βασιλείου Μπάρσκι (1735) εἶναι ἡ σημαντικοτέρα. Ὁ ἴδιος ἐσχεδίασε τήν μονήν καί τόν περιβάλλοντα αὐτήν χῶρον.

Ἡ μονή διετέλεσεν καί ἕδρα τῆς Ἐξαρχίας μέχρι τοῦ ἔτους 1974, ὁπότε κατελήφθη ὑπό τῶν Τούρκων εἰσβολέων, ἐλεηλατήθη καί ἐκκλησιαστικά ἀντικείμενα αὐτῆς ἐπωλήθησαν εἰς τό ἐξωτερικόν. Πρό τῆς κατοχῆς, ἐσώζοντ εἰς τήν μονήν ἀξιόλογες εἰκόνες τοῦ 12ου (Ἀρχάγγελος Μιχαήλ), τοῦ 14ου (Παναγία Βρεφοκρατοῦσα) καί πολλαί τοῦ 16ου αἰῶνος. Ἡ ἀρχαία εἰκών τοῦ προστάτου τῆς Μονῆς, ἁγίου Χρυσοστόμου, ἐντοπισθεῖσα εἰς τό ἐξωτερικόν, χάριν εἰς τήν ἄμεσον καί δραστήριον ἐπέμβασιν τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, ἀναμένει τόν ἐπανεπατρισμόν αὐτῆς. Εἰς τήν Ἔκθεσιν Εἰκόνων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς ἐκτίθεται καί εἰκών τῆς Παναγίας, ἐκ τῶν κειμηλίων τῆς Μονῆς, ἔργον τοῦ 15ου αἰῶνος.

Ἡ Μονή ἔκτοτε εὑρίσκεται ὑπό τουρκικήν κατοχήν καί ἐν αὐτῇ ἔχει ἐγκατασταθῆ τμῆμα τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, διά τοῦτο καί πᾶσα προσπάθεια ἐπισκέψεως τῆς Μονῆς, πρός διαπίστωσιν τῆς σημερινῆς καταστάσεώς της ἀπέβη μάταια.

Ἡ Μονή ἑορτάζει τήν 29ην Ἰουνίου, (ἑορτήν τῶν ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου),εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ τῆς μονῆς.

Εἰς τήν Μονήν ὑπάγονται οἱ Ἱεροί Ναοί τῆς Ἁγίας Τριάδος, Ἁγίας Ἑλένης, ἤδη καταστραφεῖσα περί τά τέλη 11ου, ὁπότε ἐκτίσθη ναός πρός τιμήν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἐν ἐρειπιώδη δέ καταστάσει ναΐδρια τοῦ ἁγίου

Γεωργίου, ἀγ. Σάββα καί ἁγίασμα (ἴδε σχ. Τσικνοπούλλου Ἰωάν.: Ἡ Ἱερά Μονή Χρυσοστόμου τοῦ Κουτσζουβένδη καί τά Ἱερά αὐτῆς Κτίσματα).

Παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Τριάδος

Τό μονόκλιτον παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Τριάδος μετά τρούλου, κεῖται βορείως τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς Ἁγίου Χρυσοστόμου καί ἐκτίσθη διά χορηγίας τοῦ βυζαντινοῦ διοικητοῦ τῆς Κύπρου Εὐμαθίου Φιλοκάλη (1092-1103 καί 110-118). Μεταξύ τῶν ἐτῶν 1942 καί 1963, τό μνημεῖον ἔτυχεν σειρᾶς ἐπεμβάσεων στερεώσεως καί συντηρήσεως, ὁπότε ἠλθον εἰς φῶς ἀξιόλογοι τοιχογραφίαι τῶν ἀρχῶν τοῦ 12ου αἰῶνος. Ἀποδίδονται εἰς ἐργαστήριον τῆς Κωσταντινουπόλεως καί χαρακτηρίζονται ὡς ἐξαίρετα δείγματα τῆς μετακομνηνείου τέχνης. Ἡ τύχη αὐτῶν σήμερον τυγχάνει ἄγνωστος.

Ναοί τῆς Παναγίας Ἀφέντρικας καί τοῦ Σωτῆρος

Πλησίον τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Χρυσοστόμου εὑρίσκεται εἰς ἐρειπιώδη κατάστασιν σύμπλεγμα δύο βυζαντινῶν ναῶν. Ὁ μεγαλύτερος εἶναι ἀφιερωμένος εἰς τήν Παναγίαν καί ὁ μικρότερος, σχεδόν ἐφαπτόμενος νοτίως, εἰς τόν Σωτῆρα Χριστόν. Ἔχει ὑποστηριχθῆ ὅτι ἴσως πρόκειται διά τούς κοιμητηριακούς ναούς τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Χρυσοστόμου. Χρονολογικῶς, τοποθετοῦνται εἰς τό τελευταῖον τέταρτον τοῦ 12ου αἰῶνος ὁ πρῶτος καί εἰς τά τέλη τοῦ 11ου-ἀρχάς 12ου αἰῶνος ὁ δεύτερος. Εἶναι μονόχωροι ναοί, οἱ ὁποῖοι εἰς τήν ἐπίστεψιν αὐτῶν ἔφερον τροῦλον.
Ὁ ναός τῆς Παναγίας ἦτο τοιχογραφημένος καί πρό τοῦ 1974, ἐσώζετο ὁ ἔφιππος ἅγιος Γεώργιος εἰς τόν τύπον τοῦ Διασωρίτη. Ὁ ναός τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, παρά τήν κακήν κατάστασιν, διετήρει ἕως τοῦ 1974 ἐλάχιστα δείγματα τοῦ τοιχογραφικοῦ αὐτοῦ διακόσμου. Αἱ τοιχογραφίαι αὐταί ἔχουν χαρακτηρισθῆ, ὡς ἐξαίρετα δείγματα βυζαντινῆς ἁγιογραφίας τοῦ 12ου αἰῶνος. Τεχνοτροπικῶς ἔχουν συσχετισθῆ πρός αὐτάς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος εἰς τό Νέρεζι Σκοπίων.

Ναός τοῦ Ἁγίου Γεωργίου

Εἰς ἀπόστασιν ἑνός περίπου χιλιομέτρου βορειοδυτικῶς τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τόν Κουτσοβέντη, ἐσώζετο, τοὐλάχιστον μέχρι τό 1974, ἡμιερειπωμένη ἐκκλησία μετά τοιχογραφιῶν τοῦ τέλους τοῦ 11ου αἰῶνος, ἀφιερωμένη εἰς τόν ἅγιον Γεώργιον.
Βορειοανατολικῶς καί τούτου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, εἰς ἀπόστασιν πεντήκοντα μέτρων ἦσαν ὁρατά τά θεμέλια μιᾶς δευτέρας ἐκκλησίας.

Ο ΘΡΥΛΟΣ ΤΗΣ ΛΕΠΡΗΣ ΡΗΓΑΙΝΑΣ

Στη βόρεια πλευρά της οροσειρας του πενταδακτύλου,πολύ κοντα το χωριό

Κουτσοβέντης,και λίγο πιο χαμιλά του κάστρου του Βουφαβέντου,βρίσκεται η Ιερά Μονή του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου.Το μοναστήρι είναι φιμισμένο για την πηγή του,το νερό της οποίας θεραπεύει δερματικά νοσήματα.Σύμφωνα με την παράδοση στο κάστρο του Βουφαβέντου,που έγινε και η αιτία για να κτιστεί το μοναστήρι του Αγίου Χρυσοστόμου,ζούσε μακριά από τον κόσμο,μια ρήγαινα.Το όνομα της ήταν Μαρία ντε Μολίνο,Βενετσάνα στη καταγωγή.Η ρήγαινα αυτή,υπέφερε από την αγιάτρευτη αρρώστια της λέπρας.Μοναδική συντροφιά της ήταν το αγαπημένο της σκυλάκι που τελικά κόλλησε και αυτό τη λέπρα και έφυγε από το κάστρο.Όταν ξαναεπέστρεψε είχε ήδη αρχίσει να γιατρεύαται.Γεμάτη απορία η αρχόντισσα έβαλε έναν υπηρέτη της να ακολουθήσει το σκυλάκι για να δεί που πήγαινε κάθε μέρα και μετά επέστρεφε σε καλύτερη κατάσταση.Ο υπηρέτης ανακάλυψε μια πηγή κάτω από το βουνό όπου λουζόταν το σκυλί και γιατρευόταν.Έτσι λιπόν η ρήγαινα έκανε το ίδιο και όταν ήταν πια εντελώς υγιής,αποφάσισε να εγκαταλείψει το κάστρο και να κατέβει στη πόλη να ζήσει με τους δικούς της.Τη νύκτα όμως πριν την αναχώρηση της,εμφανίστηκε στον ύπνο της ο Άγιος χρυσόστομος και της ζήτησε να του κτίσει ένα μοναστήρι και να περάσει την υπόλοιπη ζωή της εκεί.Η ρήγαινα ξεκίνισε αμέσως δουλιά και μέσα σε λίγους μήνες κτίστηκε το μοναστήρι του Αγίου Χρυσοστόμου.Έφερε μοναχούς και χάρισε στη μονή πολλά κτήματα και λευτά για τη συντήρηση του.Η ρήγαινα ,περέμεινε εκεί μέχρι το τέλος της ζωής της,εκπληρώνοντας το θέλημα του αγίου.Το μοναστήρι κτίστικε κατα τα βυζαντινά χρόνια,πιθανόν στα τέλη των Αραβικών επιδρομών και υπάρχουν δύο ναοί. Στα βόρεια βρίσκεται ο παλαιότερος που κτίστικε το 1050 μ.χ. και αφιερώθεκε στον Άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο,με τοιχογραφίες όπως του Παντοκράτορα στον τρούλλο,του Ιωάννη του Προδρόμου,και του αρχαγγέλου Μιχαήλ.Η δεύτερη εκκλησία είναι κτίσμα του 1891 και αφιερώθηκε αρχικά στην Αγία Τριάδα και αργότερα στην Αγία Ελένη.Ο ναός αυτός πήρε πολλές εινόνες από τον ναό του Αγίου Χρυσοστόμου που είχε αρχίσει να παθαίνει φθορές και καταστροφές από καιρό.Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας,,το μοναστήρι λεηλαήθηκε από τους Τούρκους,αλλά γλίτωσε τον αφανισμό,όταν στις αρχές του 17ου αιώνα κάπιος πλούσιος Κύπριος ευσεβής Χριστιανός το αγόρασε και το χάρισε στον Άγιο Τάφο,στα Ιεροσόλυμα.Από τότε αποτελεί εξαρχία του πατριαρχείου Ιεροσολύμων.Το μοναστήρι υπήρξε πολύ πλούσιο και εκεί έζησαν εξαίρετες μορφές του μοναχισμού της κύπρου και της Παλαιστίνης,όπως ο Άγιος Νεόφυτος.Η μοναχική ζωή συνεχίστικε μεχρι το 1974 και δυστιχός μετά την Τουρκική εισβολή λεηλατήθηκε η σύληση έγινε με την εποπτεία των κατοχικών στρατευμάτων, απ’ όπου μεταξί άλλον αγνοείται και ο αρχάγγελος(φωτογραφία επάνω)του 12ου αιώνα που εκλάπη.Σήμερα το μοναστήρι χρησιμοποιείται σαν στρατόπεδο,και είναι απαγορευμένη στρατιωτική ζώνη.Κοντά στο μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου,ενεβρέθηκαν απολιθώματα νάνου ελέφαντα και νάνου ιπποπόταμου που έζησαν στην Κύπρο κατά την Πλειστόκαινη περίοδο.Κοντά

στη περιοχή αυτή,υπήρχουν επίσης ,τα ερείπια της Μαρωνίτικης εκκλησίας της Παναγίας του Κουτσοβέντη,η οποία είναι κτισμένη από τούβλο.Οταν το χωριό έπαυεσαι να είναι Μαρωνίτικο και οι κάτοικοι του έγιναν ορθόδοξοι,η εκκλησία αφέθηκε να περιέλθει στη καταστροφή. Αποτελείται από δύο εκκλησίες που ενώνονται μαζί,η μία με μεγάλο θόλο που έχει όμως καταρρεύσει.Το εσωτερικό είναι εντελώς τοιχοφραφινένο, το ανατολικό μέρος σε έναν ολοκληρωμένο βυζαντινό τρόπο, πιθανώς του πρόωρου 14 αιώνα, το δυτικό μέρος και ο νάρθηκας με τες μεγάλες φιγούρες Αγίων, μάλλον αργότερα και σε ένα πιό Συριακό ύφος.